

پشت دروازه دمشق

سیاست فنا، سیاست بقا

نویسنده: نسیم حسینی

تهران - اردیبهشت ۱۳۹۷

سرشناسه	: حسینی، نسیم، ۱۳۶۴.
عنوان و نام پدیدآور	: پشت دروازه دمشق سیاست فناء، سیاست بقا/ نویسنده نسیم حسینی.
مشخصات نشر	: تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور، ۱۳۹۷
مشخصات ظاهری	: ۱۸۴ ص.
شابک	: 978-600-8438-21-2
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیفا
یادداشت	: کتابنامه به صورت زیرنویس.
موضوع	: سوریه -- تاریخ -- جنگ داخلی، ۲۰۱۱م.
موضوع	: Syria - - History - - Civil War, 2011
موضوع	: سوریه -- تاریخ -- جنگ داخلی، ۲۰۱۱م. -- دخالت خارجی
موضوع	: Syria - - History - - Civil War, 2011—Participation, Foreign
موضوع	: سوریه -- سیاست و حکومت -- ۱۹۷۱م.
موضوع	: Syria - - Politics and Government - - 1971
رده‌بندی کنگره	: DS ۹۸/۶ ح ۵ پ ۵ ۱۳۹۷
رده‌بندی دیویی	: ۱۵۲.۹۱۰۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۶۴ ۸۵۱

www.asnoor.ir
Email:info@asnoor.ir

مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور

نام کتاب: پشت دروازه دمشق، سیاست فناء، سیاست بقا
نویسنده: نسیم حسینی
ویراستار: طاهره سینجلی
تایپ و صفحه‌آرا: مرضیه روشن‌روان
طراح جلد: جواد حسین‌خانی
چاپ و صحافی: اندیشه‌سازان نور
نوبت چاپ: اول - اردیبهشت ۱۳۹۷
شمارگان: ۵۰۰ جلد
قیمت: ۱۸۰.۰۰۰ ریال

کلیه حقوق این کتاب متعلق به مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور است.

فهرست مطالب

۹	 مقدمه
۱۳	 فصل اول: دلایل بین‌المللی شدن بحران سوریه
۱۵	 ۱. برقراری امنیت رژیم صهیونیستی
۱۷	 ۲. تضعیف محور مقاومت
۱۸	 ۳. جدا کردن سوریه از جمهوری اسلامی ایران
۲۰	 ۴. موقعیت ژئوپلیتیک سوریه
۲۱	 ۵. گسترش جنگ شیعہ و سنی
۲۳	 فصل دوم: بازیگران بحران سوریه
۲۵	 ۱. ایالات متحده آمریکا
۲۵	 الف) تاریخچه روابط آمریکا و سوریه
۲۷	 ب) اقدامات آمریکا در بحران سوریه
۳۵	 ج) دلایل سیاست‌های تهاجمی آمریکا در سوریه
۴۰	 ۲. رژیم صهیونیستی
۴۰	 الف) تاریخچه روابط رژیم صهیونیستی و سوریه
۴۳	 ب) اقدامات رژیم صهیونیستی در بحران سوریه
۴۵	 ج) دلایل سیاست‌های تهاجمی رژیم صهیونیستی در سوریه
۵۱	 ۳. عربستان
۵۱	 الف) تاریخچه روابط عربستان و سوریه
۵۶	 ب) اقدامات عربستان در بحران سوریه
۶۴	 ج) دلایل اتخاذ سیاست خارجی تهاجمی عربستان سعودی در سوریه
۷۱	 ۴. قطر
۷۱	 الف) تاریخ روابط قطر و سوریه
۷۳	 ب) اقدامات قطر در بحران سوریه
۷۹	 ج) دلایل سیاست‌های دخالت‌جویانه قطر در سوریه
۸۳	 ۵. ترکیه
۸۳	 الف) تاریخچه روابط تاریخی ترکیه و سوریه
۸۷	 ب) اقدامات ترکیه در بحران سوریه
۹۲	 ج) دلایل اتخاذ سیاست خارجی تهاجمی ترکیه در سوریه

فصل سوم: بازیگران همسو با دولت سوریه	۱۰۰
۱. جمهوری اسلامی ایران	۱۰۲
الف) روابط ایران و سوریه	۱۰۲
ب) اقدامات جمهوری اسلامی ایران در حمایت از نظام سوریه	۱۰۶
ج) دلایل ورود ایران به بحران سوریه	۱۰۹
۲. حزب الله لبنان	۱۱۴
الف) تاریخچه مناسبات حزب الله لبنان و سوریه	۱۱۴
ب) اقدامات حزب الله در سوریه	۱۱۷
ج) دلایل حضور حزب الله در سوریه	۱۱۸
۳. روسیه	۱۲۶
الف) تاریخ روابط روسیه و سوریه	۱۲۶
ب) اقدامات روسیه در سوریه	۱۳۰
ج) دلایل ورود روسیه به بحران سوریه	۱۳۵
فصل چهارم: سیاست بقا سیاست فنا	۱۴۵
۱. دلایل شکست سیاست فنا	۱۴۷
ب) یکدست نبودن معارضان و ائتلاف مسلح در سوریه	۱۴۹
ج) اهداف متفاوت کشورهای مخالف دولت سوریه	۱۵۰
د) شکست تروریست‌ها و کاهش انگیزه آنها برای ادامه جنگ	۱۵۳
ه) نادیده گرفتن خواست مردم سوریه	۱۵۴
۲. دلایل موفقیت سیاست بقا	۱۵۵
الف) تأکید بر حق تعیین سرنوشت مردم سوریه	۱۵۵
ب) اجماع فکری - عملی در مبارزه با افراط‌گرایی	۱۵۶
ج) رویکرد واحد در حمایت از دولت سوریه	۱۵۸
د) تشکیل ائتلاف کارآمد ضد تروریست	۱۵۹
نتیجه‌گیری	۱۶۳
منابع و مأخذ	۱۷۱

مقدمه

بحران سیاسی سوریه که در مارس ۲۰۱۱ آغاز شد، به تدریج به نبرد نیابتی خشونت‌آمیزی با ابعاد منطقه‌ای و بین‌المللی تبدیل شد. درباره ریشه تحولات این کشور دو نگاه عمده وجود دارد. از یک‌سو، برخی از تحلیلگران ناآرامی‌های سوریه را در امتداد جنبش‌های مردمی در خاور میانه و شمال آفریقا می‌دانند که در این نگاه، مردم سوریه همانند برخی کشورهای عربی برای رهایی از مشکلات و معضلات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی دست به اعتراض زدند؛ با دولت‌ها درخواست‌های آنها مقابله کرد. حق مردم، اعمال سیاست مشیت‌آهین به آنان، از سوی دیگر، برخی از ناظران بر این باورند که حوادث سوریه، بیش از آنکه منشأ داخلی داشته باشد، دارای منبعی خارجی است و مشکلات داخلی این کشور، عرصه و فرصتی برای بهره‌برداری و رقابت بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی ایجاد کرد.

در حال حاضر با توجه به نوع نگاه بازیگران و نیز ملاحظات اجرایی متفاوت آن‌ها درباره بحران مذکور، دو محور سیاسی اصلی وجود دارد؛ در یک طرف، ایران و هم‌راه روسیه و حزب‌الله در ائتلاف ضدغرب و هم‌سو با دولت قانونی سوریه قرار دارند و در طرف دیگر، آمریکا، ترکیه، قطر، عربستان و رژیم صهیونیستی در جبهه مخالف آن فعال هستند.

برای بررسی بحران سوریه باید به نوع بافت اجتماعی این کشور و همچنین مطالبات آن‌ها در اعتراض‌هایی اشاره کرد که به سرعت به بحران داخلی تبدیل شد. اگرچه می‌توان راهپیمایی‌های آغازین در سوریه را امتداد تحولات سیاسی شمال آفریقا دانست، اما بررسی روند بروز و ظهور بحران سوریه نشان می‌دهد که اگر مداخله خارجی صورت نمی‌گرفت، اقدامات اصلاحی حکومت می‌توانست مردم را به اصلاح

وضع موجود راضی کند.

واقعیت امر این است که تظاهرات اعتراضی در سوریه به شکل عمده در مناطق حاشیه‌ای، پیرامونی و شهرهای کوچک و در راستای تحقق برخی اصلاحات بود؛ اما ظهور یک‌باره معارضان مسلح که اکثر آن‌ها را نیز خارجی‌ها تشکیل می‌دادند، به سرعت اوضاع را پیچیده کرد؛ به‌ویژه آنکه امکان تسلیح و تجهیز معارضان از مناطق مرزی فراهم بود. این روند به تدریج سبب شد تا مردم از دایره اعتراضات خارج و شرایط به سمت جنگ معارضان مسلح با دولت پیش رود.

از این‌رو در بحران سوریه، اکثر جمعیت این کشور طرفدار دولت خود بودند که این وضعیت کاملاً با تحركات کشورهای هم‌چون مصر و تونس متفاوت بود. به بیان دیگر، انقلاب‌های عربی در تونس و مصر دارای ماهیت داخلی بودند، اما بحران سوریه فاقد ماهیت بومی و منطقه‌ای بود. شاهد این مدعا دعوت شورای ملی مخالفان دولت سوریه از کشورهای خارجی برای مداخله در سوریه طبق الگوی لیبی است. در همین زمینه، با وجود اقدامات دولت در تأمین قانون مطبوعات، احزاب، انتخابات، لغو حالت فوق‌العاده و انحلال دادگاه‌های عالی امنیت، برگزاری نخستین انتخابات شوراهای محلی در تمام استان‌های سوریه بدون نظارت حزب بعث و انتخابات پارلمانی هفتم می ۲۰۱۲ به‌عنوان اولین انتخابات براساس نظام چندحزبی و همچنین ایالات متحده، اتحادیه عرب و ترکیه خواهان کناره‌گیری بشار اسد از قدرت شدند.

در طول بحران سوریه، ائتلاف مخالفان تلاش کرد تا با استفاده از جامعه موزاییکی سوریه، شامل مذاهب و اقلیت‌های قومی مختلف، از جمله آشوریان، اهل تسنن، مسیحیان، آشوری‌ها، کردها و ترکمن‌ها، بر دامنه ناآرامی‌ها بیفزایند. بر این اساس، با مطرح شدن مفاهیم ملی‌گرایی عرب بر پایه مذهب اهل سنت درباره ایده «شام بزرگ»، در نظر داشتند همراهی اهل سنت سوریه را به دست آورند. اما با توجه به حضور افراد سنی مذهب فراوان در بدنه قدرت، پایگاه مردمی حکومت سوریه مستحکم باقی ماند.

از طرفی، برخلاف تحولات مصر و تونس، در سوریه منافع مشترک و پیوستگی میان ارتش، نیروهای امنیتی و سیاسیون وجود داشت که بر قدرت داخلی دولت برای مبارزه با بی‌ثباتی‌ها می‌افزود. در این زمینه، نگرانی بخش بزرگی از سنی‌های طبقه متوسط شهری از احتمال تحولات بنیادین در سوریه و جایگزین شدن یک حکومت

تندرو، آن‌ها را در جایگاه حامی نظام حاکم حفظ کرد. در همین حال، عدم برخورد جدی ارتش با نیروهای کرد از یک‌سو، و مقاومت قابل تحسین آن‌ها در برابر داعش از سوی دیگر، منجر به تقسیم وظایف بین دو طرف شد. بر این اساس، طرح‌های ائتلاف ضد سوری فعال در این کشور برای استفاده از قومیت‌ها و مذاهب سوریه به نتیجه مطلوبی نرسید.

در حال حاضر آنچه که موجب تداوم و تطویل بحران در سوریه شده است را می‌توان در متغیر مداخلات خارجی خلاصه کرد. زیرا انتخابات ریاست جمهوری سال ۲۰۱۴ سوریه، حضور ۷۳ درصدی مردم در انتخابات شاهی بر تمایل آن‌ها به استفاده از راهکارهای سیاسی برای حل بحران است.

با توجه به مجموعه این شرایط، کتاب حاضر درصدد بررسی علل مداخله کشورهای ائتلاف ضد سوری و تلاش‌های حامیان نظام قانونی سوریه در طول این بحران است. در این باره هدف نویسنده پاسخ به تئری سکست سیاست‌های کشورهای مخالف نظام سوریه در پیشبرد منافعشان، با ورود به کارگیری انواع ابزار مختلف نظامی-اطلاعاتی، مالی و رسانه‌ای و همچنین دلایل موانع اقدامات ائتلاف حامی نظام سوریه است. به همین منظور در فصول مختلف، مسائل مرتبط بررسی شده‌اند که در اینجا به اختصار به آن‌ها اشاره می‌شود:

فصل اول با عنوان «دلایل بین‌المللی شدن بحران سوریه» - بررسی دلایل خارج شدن بحران این کشور از حوزه داخلی به محیط منطقه‌ای و بین‌المللی می‌پردازد. در این فصل بیان می‌شود که چه دلایلی باعث شد تا با ورود بازیگران بین‌المللی ایالات متحده آمریکا، روسیه، عربستان و ترکیه اعتراض‌های مردم سوریه فرامرزی شود. در فصل دوم با نام «بازیگران بحران‌ساز در سوریه»، به اقدامات کشورهای ایالات متحده آمریکا، ترکیه، عربستان و قطر و نیز رژیم صهیونیستی از ابتدای بحران سوریه اشاره می‌شود. در این بخش، پس از بررسی تاریخ مناسبات سوریه با هر یک از این کشورها، به دلایل سیاست‌های تهاجمی آن‌ها در شش سال گذشته و ابزارهایی که در این زمینه استفاده کرده‌اند، پرداخته می‌شود.

در فصل سوم با عنوان «بازیگران همسو با سوریه» به رویکرد جمهوری اسلامی ایران، حزب‌الله لبنان و روسیه در بحران مذکور، اشاره می‌شود. در این فصل علت همراهی این

بازیگران با دولت سوریه و پشتیبانی از ارتش این کشور بررسی و همچنین به راه‌ها و ابزارهای مورد استفاده این بازیگران پرداخته می‌شود.

فصل چهارم با عنوان «سیاست فنا، سیاست بقا» به صورت مجزا سیاست‌های فنا را که شامل اقدامات و جهت‌گیری‌های کشورهای بحران‌ساز سوریه هستند و سیاست‌های بقا را که دربرگیرنده فعالیت‌های کشورهای همسو با نظام سوریه هستند، بررسی می‌کند. نام‌گذاری سیاست فنا برای رویکرد کشورهای ضد سوریه، به دلیل بی‌نتیجه ماندن مزینه‌های مادی، سیاسی و نظامی آن‌ها در چندین سال گذشته است.

در بخش نتیجه‌گیری نیز به طور کلی به برابری موضع‌گیری‌های جهان غرب و کشورهای متحد آن در مواجهه با بحران سوریه و واکنش جمهوری اسلامی ایران و حزب‌الله لبنان در مقابل محور مقاومت و ورود روسیه در حمایت از دولت سوریه پرداخته شده است.